

**РЕЦЕНЗІЯ**  
**на дисертаційну роботу**  
**Пережняка Ігоря Володимировича**  
**«Формування правової компетентності військовослужбовців за**  
**контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби**  
**України», представлену на здобуття ступеня доктора філософії**  
**за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки**

**Актуальність дисертаційної роботи.** Вибір здобувачем наукового ступеня доктора філософії І.В. Пережняком актуальної теми дисертаційного дослідження «Формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України» зумовлений об'єктивною потребою та соціальним спрямуванням процесів реформування та вдосконалення системи формальної, неформальної та інформальної підготовки військовослужбовців, які зорієнтовані на здійснення професійної діяльності за контрактом.

Соціальні вимоги до військовослужбовців щодо дії у правовому полі означили гостроту проблеми системної підготовки юридично обізнаних фахівців, які здійснюють професійні повноваження в умовах Державної прикордонної служби України. Зокрема, актуальним для них у заданому контексті виступає здатність самостійно і конкретно розв'язувати ситуативні та стратегічні фахові завдання, що, в свою чергу й дозволяє приймати остаточні юридично вмотивовані рішення.

З огляду на вищезазначене, представлена дисертаційна робота присвячена актуальній проблемі, розв'язання якої пов'язано із вирішенням сучасних завдань, котрі постають перед сучасними військовими колективами України. Отже, вибір дисертантом теми наукового пошуку є цілком виправданим, а своєчасність роботи не викликає сумніву, адже її мета полягає у визначенні педагогічних умов формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах державної прикордонної служби України й експериментальному доведенні їх ефективності.

Досконале володіння нормативними та науковими джерелами, глибокий аналіз досліджуваної проблеми, професійна статистична обробка отриманих даних, практичний досвід дозволили дисертанту виявити низку протиріч у системі формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України в сучасних умовах.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Актуальність дисертації підтверджується також тим, що вона виконана відповідно до плану наукової та науково-організаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету в межах науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади формування професійної ідентичності майбутніх фахівців дошкільної, початкової та спеціальної освіти» (державний реєстраційний номер 0119U101082).

**Наукова новизна.** Дисертаційна робота Перегняка Ігоря Володимировича є комплексним дослідженням правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах державної прикордонної служби України та має безумовну наукову новизну, яка полягає в тому, що вперше теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування правової компетентності у військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України (професійна підготовка військовослужбовці на засадах компетентнісного підходу з урахуванням моделі сучасного військовослужбовця за контрактом ДПСУ):

- регулярний моніторинг якості фахової підготовки військовослужбовців за контрактом відповідно до вимог професійної діяльності;

- інтеграція змістових модулів правових дисциплін та дисциплін за фахом, де системостворювальною є роль елективних курсів;

- активізація професійного самовдосконалення військовослужбовців шляхом педагогічного керівництва цим процесом;

- забезпечення інформаційно-розвивального освітнього середовища через комплексне використання дидактичних ресурсів ІКТ).

Науково важливим є той факт, що спроектовано професійно орієнтовану модель формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом, яка спрямована на оволодіння сукупністю загальних теоретичних знань і практичних навичок у галузі права й удосконалено:

- структурно-компонентний склад поняття «правова компетентність військовослужбовців за контрактом Державної прикордонної служби України» (пізнавальний, мотиваційно-ціннісний, функціональний та комунікаційний компоненти) і критеріальний підхід (знаннєво-регульовальний, діяльнісно-комунікативний, особистісно-іміджевий і рефлексивний) шляхом наповнення їх відповідним змістом;

- визначено показники критеріїв діагностування сформованості правової компетентності у військовослужбовців за контрактом та схарактеризовано її рівні сформованості (високий, достатній, базовий і допустимий);

Подальшого розвитку набули методичні аспекти професійної підготовки військовослужбовців за контрактом у Державній прикордонній службі України; зокрема, з цією метою розроблено Проект універсальної посадової інструкції фахівця морського та кінологічного профілю, що розширило їх знання та набуття вмінь від суто профільних до правоохоронних функцій.

Заслугують на увагу представлені в роботі методи оцінки рівня правової компетентності військовослужбовця за контрактом Державної прикордонної служби України», зокрема моніторинг його фахової підготовки відповідно до сучасних вимог професійної діяльності.

**Практична значущість роботи** полягає в тому, що висунуті та теоретично обґрунтовані положення, висновки і пропозиції дослідження сприятимуть подальшому вдосконаленню практики роботи навчальних центрів ДПСУ, впровадженню змісту авторського курсу «Правова підготовка», активізації форм і методів формування правової компетентності у військовослужбовців за контрактом, передбачених обґрунтованими у дослідженні педагогічними умовами.

Автором створено «Тренажери з адміністративно-юрисдикційної діяльності» для виконання окремих операцій з адміністративно-юрисдикційної діяльності, за допомогою яких курсанти матимуть змогу вивчати не тільки теоретичні аспекти, а й виконувати практичні завдання з розв'язання службових ситуацій, «Тренажер з навігації» для вивчення курсантами навчального центру Морської охорони міжнародних нормативно-правових документів з питань судноплавства; навчально-методичне забезпечення – елективні курси «Правоохоронна діяльність (моряк)» та «Правоохоронна діяльність (кінолог)», що інтегрували в собі низку інших дисциплін.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Кінологічного навчального центру Державної прикордонної служби України (акт №31/2805 від 11.09.2020 р.), Навчального центру морської охорони Державної прикордонної служби України імені Ігоря Момота (акт №31/4406 від 26.10.2021 р.) та Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка № 1-7/828 від 08.11.2021 р.).

Схвальними вважаємо вдосконалення посадових інструкцій фахівця морського та кінологічного профілю через набуття військовослужбовцями компетенцій від суто профільних до правоохоронних, можливість використання матеріалів дисертаційного дослідження в освітньому процесі навчальних центрів з підготовки і перепідготовки персоналу ДПСУ в системі курсів підвищення кваліфікації, при створенні програм, методичних посібників і рекомендацій для офіцерів, які працюють із військовослужбовцями за контрактом.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.** Наукові положення дисертації обґрунтовані й відображені у висновках. Найбільш суттєві результати, які були одержані здобувачем, достатньою мірою доведені, відповідають меті і завданням роботи, викладені у загальних висновках і висвітлені в опублікованих працях. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується достатньою апробаційною базою здобувача (результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на п'яти міжнародних конференціях).

Достовірність отриманих результатів забезпечується методологічною основою дисертації, яку становлять теоретичні, емпіричні й експериментальні методи, застосування яких у дисертаційному дослідженні Перегняка Ігоря Володимировича обумовлюється системним підходом, що дає можливість усебічно дослідити процес формування правової компетентності у військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України під час їх професійної підготовки.

Репрезентативність результатів дослідження базується на вдалому, на наш погляд, плануванні наукових досліджень із застосуванням комплексного підходу, використанні сучасних методик, достатній кількості та тривалості спостережень, адекватній статистично-математичній обробці отриманих результатів, що дозволило ґрунтовно аргументувати положення та висновки дисертаційної роботи. Методи дослідження були використані комплексно, що сприяло забезпеченню високого рівня наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертації.

**Характеристика основних положень роботи.** Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 24 додатків. Крім того, в роботі міститься 18 таблиць та 5 рисунків.

Логіка і послідовність викладу тексту наукової праці підпорядковуються виконанню поставлених завдань дослідження. Список використаних джерел містить 235 найменувань (з яких 15 – іноземних), що свідчить про виконання роботи на досить високому сучасному науковому рівні.

Ретельний науково-теоретичний аналіз дисертаційної роботи І.В. Перегняка дозволив виокремити сильні сторони наукового дослідження, що є значущим внеском у наукову теорію та практику.

У вступі доведено актуальність дослідження, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів дисертації та їх впровадження.

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах

Державної прикордонної служби України» міститься досить глибокий огляд літератури, проаналізовано сутність компетентісно орієнтованого підходу до формування правової компетентності військовослужбовців відповідно до потреб сьогодення. На схвалення заслуговує визначена педагогічна стратегія правової підготовки військовослужбовців з урахуванням попереднього досвіду, специфіки завдань правової підготовки майбутніх фахівців, регіонального аспекту українського Подунав'я й євроінтеграційних процесів.

Автором досить виважено, як нам видається, визначено зміст та структуру правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України. Пропоновано розглядати окреслений феномен як професійно важливе інтегроване утворення, що поєднує систему правових знань, обов'язків та вміння їх використовувати на практиці у процесі взаємодії з особами, які перетинають державний кордон.

У другому розділі дисертації «Педагогічні умови формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України» представлено методіку дисертаційного дослідження. В розділі детально описано педагогічні умови формування правової компетентності військовослужбовців, обґрунтовано та спроектовано професійну модель формування компетентного військовослужбовця за контрактом у галузі права, визначено методологічні підходи забезпечення даного процесу, враховано своєрідність освітнього процесу в навчальних центрах ДПСУ. За допомогою моделювання продемонстровано взаємозв'язок і взаємозумовленість усіх складових представленої моделі.

Слід відзначити досить переконливо представлений критеріальний апарат як показник сформованості правової компетентності військовослужбовців за контрактом ДПСУ, зокрема його умовну диференціацію.

У третьому розділі дисертації «Експериментальне дослідження педагогічних умов формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України» висвітлено результати стану сформованості правової компетентності військовослужбовців у навчальних центрах, виокремлено резерви для підвищення її показників у процесі професійної підготовки.

Вважаємо, що представлені результати дослідно-експериментальної роботи щодо перевірки ефективності обґрунтованих педагогічних умов цілковито підтверджують висунуту гіпотезу дослідження. Одержані експериментальні дані довели результативність педагогічного моделювання правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних

центрах ДПСУ, а реалізація професійно-орієнтованої моделі позитивно вплинула на динаміку сформованості їх правової компетентності.

Висновки містять узагальнення теоретичної та практичної складових процесу формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України. Дисертантом досить коректно викладено здобуті у роботі найбільш важливі наукові та практичні результати, які висвітлюють успішне розв'язання поставлених здобувачем актуальних наукових завдань. До того ж актуальність теми дослідження підсилюється багатовимірністю досліджуваного феномену, що потребує ґрунтовного вивчення задля репрезентативного його представлення в сучасному науковому дискурсі та окреслення можливостей творчого використання в Україні конструктивного досвіду діяльності Європейської агенції з прикордонної та берегової охорони FRONTEX.

До позитивних характеристик дисертаційного дослідження відносимо представлені І.В. Перегняком кластери методів діагностування правової компетентності військовослужбовця за контрактом у НЦ ДПС України, логіку та методіку експериментального дослідження, що націлені на з'ясування низки умов, які продуктивно впливають на набуття правової компетентності військовослужбовців за контрактом.

Схвальним уважаємо обґрунтовані автором системоутворювальні компоненти моделі формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом, що поєднує чотири взаємопов'язані блоки: теоретико-методологічний, цільовий змістово-процесуальний і контрольню-оцінювальний.

Цінним у дослідженні є представлена характеристика рівнів сформованості правової компетентності військовослужбовців за контрактом ДПСУ (високого, достатнього, базового, допустимого). За результатами дослідно-експериментальної роботи здобувачем було здійснено порівняльний аналіз рівнів сформованості правової компетентності військовослужбовців за контрактом (курсантів) у контрольних та експериментальних групах.

У результаті аналізу наукової проблеми сформульовано наукові положення різних рівнів новизни, а основні теоретичні положення та розробки, що характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів, одержані дисертантом самостійно.

Слід зазначити, що кожний розділ дисертаційного дослідження має свою наукову значимість, слугує науковим підґрунтям для наступного розділу, в цілому дослідження є цілісним, виваженим і логічно викладеним.

**Повнота викладення наукових положень та висновків в опублікованих працях.** Основні наукові положення, висновки та отримані

результати достатньо повно висвітлені у 14 друкованих працях, з яких 6 статей представлено у вітчизняних періодичних фахових наукових виданнях, 3 – у закордонних збірниках, у тому числі 1 стаття – у журналі, що входить до міжнародної наукометричної бази Web of Science, 6 – тези, опубліковані в матеріалах науково-практичних конференцій різного рівня.

Висвітлені наукові положення та висновки чітко сформульовані та підтверджені достатньою кількістю виконаних на сучасному рівні статистичних методів дослідження, які відповідають поставленим завданням наукової роботи.

Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають значення для розвитку вітчизняної науки і практики.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Перегняка Ігоря Володимировича, вважаємо за доцільне висловити деякі міркування та побажання.

#### **Зауваження до змісту та оформлення дисертації.**

1. З огляду на нагальні практичні потреби професійної підготовки варто було б розмежувати такі поняття, як «правова компетентність» та «правова компетентність військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України».

2. Пропозиції здобувача щодо результатів професійно-орієнтованої моделі формування компетентності військовослужбовців за контрактом, висловлені в тексті роботи на с. 127, варто було б систематизувати у вигляді структурно-логічної діаграми сформованості правової компетентності військовослужбовців за контрактом ДПСУ з огляду на позитивну динаміку.

Зазначені нами міркування та побажання не завадили загальному позитивному сприйняттю даної дисертації та мають характер рекомендацій. Представлена дисертаційна робота є самостійним завершеним дослідженням, сформульовані у ній положення, результати та висновки становлять наукову і практичну цінність.

**Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності.** При детальному розгляді дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

#### **Висновок.**

У цілому дисертаційна робота Перегняка Ігоря Володимировича «Формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України» є цілісною, самостійною, завершеною роботою на правах рукопису, яку виконано за актуальною темою з використанням адекватних методів дослідження. Робота

характеризується чіткістю змісту, містить науково обгрунтовані науково-теоретичні результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача та достатньо повно представлені у наукових працях.

Дисертація відповідає спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки. Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019), та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, Перегняк Ігор Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

**Рецензент:**

**доктор педагогічних наук, професор,**

**професор кафедри дошкільної та початкової освіти**

**Ізмаїльського державного гуманітарного університету**

**Олена Біла**

Підпис професора кафедри дошкільної та початкової освіти

Ізмаїльського державного гуманітарного університету Білої О.О. засвідчую:

Начальник відділу кадрів

Г.М. Омельченко